

Opis źródła:

Omawianym dokumentem Mściwoj I i jego żona Zwinisława, za zgodą swoich synów fundują klasztor norbertanek położony w Stołpie i wyposażają go odpowiednio w imiennie wymienione wsie. Zakonnice sprowadzone zostały tu ze Strzelna na Kujawach. W 1226 r. klasztor został zniszczony przez Prusów, a odbudowany został na gruntach pobliskiego Żukowa. Trudności sprawiało historykom ustalenie daty fundacji konwentu, gdyż oryginał zaginął, zachowały się jedynie kopie bez oznaczenia czasowego. Obecnie przyjęta data przywileju fundacyjnego na 1212 r. w dużej mierze swoje utrwalenie i uzasadnienie zawdzięcza badaniom Gerarda Labudy, który uznał, że fundacja żukowskiego konwentu doszła do skutku w latach 1212–1214. Sam klasztor odgrywał dużą rolę dla lokalnej społeczności. Miał czysto polski charakter. Mieściła się tu szkoła dla córek kaszubskiej szlachty, z których wywodziły się żukowskie norbertanki. Konwent istniał aż do jego kasacji w 1834 r.

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Oryginał dokumentu jest nieznan. Zaginął w XVI lub XIX w.

Miejsca wydania:

Preussische Lieferung alter und neuer Urkunden Erörterungen und Abhandlungen zur Erläuterung der Preußischen Geschichte und Rechte, Bd. 1, Leipzig 1753, s. 348–353.

Codex Pomeraniae diplomaticus oder Sammlung der die Geschichte Pommerns und Rügens betreffenden Urkunden, Bd. 1, wyd. von K.F.W. Hasselbach, J.G.L. Kosegarten, F. Baron von Medem, Greifswald 1843, nr 90, s. 214–218.

(<https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb10002589?page=286> -

<https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb10002589?page=290>).

Pommerellisches Urkundenbuch, wyd. M. Perlbach, Danzig 1882, nr 14, s. 12–13.

(<https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/11061/edition/23431/content>).

Ad historiam ecclesiasticam Pomeraniae Apparatus pauper subsidia literaria poscens a viris bonis et doctis collectus ad interim a Georgio Schwengel Cartusiae Priore, wyd. B. Czapla, „Fontes Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 1912–1915, t. 16–19, s. 335–336.

Dokumenty Oksywia, Obłuża i Pogórza 1212–1771, wyd. T. Rembalski, przy współudziale J. Szerle, tłum. A. Pająkowska, Gdynia 2012 („Studia i Materiały Muzeum Miasta Gdyni”. Seria: I. Wydawnictwa Źródłowe nr 2), s. 3–6.

Tekst źródła:

Dokumenty Oksywia, Obłuża i Pogórza 1212–1771, wyd. T. Rembalski, przy współudziale

J. Szerle, tłum. A. Pająkowska, Gdynia 2012 („Studia i Materiały Muzeum Miasta Gdyni”.
Seria: I. Wydawnictwa Źródłowe nr 2), s. 3–5

W imię Świętej i Niepodzielnej Trójcy. Ja Mściwoj, z Bożej łaski, princeps w Gdańsku dla wszystkich, którzy określają się imieniem chrześcijanina, wierzących w nawrócenie i przymierze wiecznego zbawienia. Kiedy pomiędzy rozmaitymi ziemskimi rzeczami, wśród dóbr doczesnych, te, które czyni się dla Chrystusa, posiadają wieczną radość i z rzeczy przemijających z korzyścią przechodzą do nieprzemijających, uznaliśmy za godne ze względu na tego rodzaju opinię, aby przy sprzyjającej pewnej boskiej łaskawości przywrócić pamięć o pobożności, która przynosi pożytek tak nam, jak i przodkom i potomkom, także wszystkim walczącym dla wiecznego zbawienia. Wiadome zatem niech będzie wszystkim wiernym tak przysłym, jak obecnym oglądającym ten dokument, że ja Mściwoj, teraz princeps gdański, oczywiście za zgodą synów naszych Świętopelka, Warcisława, Sambora, Racibora i również żony naszej, przekazujemy klasztorowi – zakonnikom Bogu i błogosławionej Marii w Stołpi służącym – z naszego dziedzictwa tę zapisaną wielkość naszego majątku we wsiach, w polach, w lasach, w pastwiskach, w połowach ryb w strumieniach i w rzekach, w bobrach blisko granic klasztoru żyjących, podobnie i w uzupełnieniach wszystkich zarządzeń Panu Jezusowi Chrystusowi i Błogosławionej Dziewicy z korzyścią ofiarowane bez uszczerbku przekazujemy między strumieniami Radunią i Słupiną cztery wsie, gdzie i liczniejsze mogą być założone, z tych pierwszą jest Żukowo, drugą Mislicyn, trzecią Sulislave, czwartą Barclino, wieś także dziesiętniczą Rębiechowo, Świemirowo, czterdzieści grzywien corocznie, trzecią część cła, które wypłaca się z handlu suknem, cokolwiek także z naszej części albo w koniach, czy w pieniądzu, albo w innych rzeczach przynależy, podobnie dodaliśmy. Także jaz Olszycę, na rzece Warznicy przy granicach grodu Gdańsk, przekazujemy pod władzę sądową klasztoru, jezioro Garsno, jezioro Wielkie Brodno. Księżna zaś, żona nasza, ze swojej części całą Kępę Oksywską ze wszystkimi przynależnościami, wieś Beleczkowo koło Białogardy i inną między Świeciem i Wyszogrodem, która nazywa się Grabowo, chętnie i pobożnie wraz ze wszelkim ich wyposażeniem ofiarowała mającej powstać wspólnocie. Ludziom należącym do klasztoru lub służącym klasztorowi w Stołpi również darujemy wolność i trwały pokój. Jeśli zaś któryś z bezbożników ośmieli się nierozważnie zuchwałym czynem wcześniej wspomnianą decyzję obalić, zmienić, znieważyc, to wzywamy wszechpotężnego Boga i Maryję, wiecznie dziewicę i wszystkie moce niebieskie i wszystkich świętych do rozważenia na sądzie wiecowym sprawiedliwej zemsty na owych.

Słowniczek pojęć:

Mściwoj I – <https://twojahistoria.pl/encyklopedia/msciwoj-i-ksiaze-pomorski-w-latach-1205-1213/>

Świętopelk – <https://twojahistoria.pl/encyklopedia/swietopelk-i-ksiaze-pomorski-1227-1266/>

Warcisław – ur. po 1195, zm. między 1227 a 1233 r.; syn Mściwoja I i Zwinisławy. Latem 1223 r. brał udział w wielkiej wyprawie książąt polskich do Prus przy boku brata Świętopelka oraz książąt polskich Konrada Mazowieckiego, Leszka Białego i Henryka Brodatego. Zgodnie współpracował ze starszym bratem. Uzyskanie po śmierci Leszka Białego w Gąsawie politycznej niezależności przez Pomorze Gdańskie prawdopodobnie przyniosło Warcisławowi własną dzielnicę. Objął panowanie nad ziemią świecką i lubiszewską i – jako książę-junior – musiał być całkowicie posłuszny Świętopelkowi. Nie mamy żadnych poświadczeń czynności Warcisława jako samodzielnego księcia, co wiązać należy z jego szybką i raczej na pewno niespodziewaną śmiercią. Przed śmiercią, dla uratowania duszy swojej i swoich rodziców, w testamencie przekazał ziemię gniewską klasztorowi w Oliwie. Gorliwym wykonawcą tego zapisu został młodszy brat Warcisława, książę Sambor. Nie znamy dokładnej daty śmierci Warcisława. Musiało to nastąpić przed 1233 r., ponieważ wówczas Sambor wypełnił ostatnią wolę brata względem oliwskiego konwentu – B. Śliwiński, *Poczet książąt gdańskich. Dynastia Sobiesławiców w XII–XIII wieku*, Gdańsk 2019, s. 40–41.

Sambor – <https://twojahistoria.pl/encyklopedia/sambor-ii-ksiaze-lubiszewsko-tczewski-1233-1269/>

Racibor – <http://www.poczet.com/racibor.htm>

Stolpia – http://dir.icm.edu.pl/pl/Slownik_geograficzny/Tom_XIV/849

Radunia, rzeka – http://dir.icm.edu.pl/pl/Slownik_geograficzny/Tom_IX/451;

Słupina, rzeka – https://polska-org.pl/9300941,Mala_Slupina_Slupina.html

Żukowo – http://dir.icm.edu.pl/pl/Slownik_geograficzny/Tom_XIV/849;

Myslicyn – osada zaginiona, w połowie XIII w. została włączona do Żukowa

Sulisłave – osada zaginiona, przed połową XIII w. została złączona ze wsią Barclino, w późniejszych latach włączona do Żukowa

Barclino – osada zaginiona, włączona w granice Żukowa

Rębiechowo – http://dir.icm.edu.pl/pl/Slownik_geograficzny/Tom_IX/634

Świemirowo – http://dir.icm.edu.pl/pl/Slownik_geograficzny/Tom_XI/669;

Olszyca – jaz na rzece Warznicy.

Warznica – http://dir.icm.edu.pl/pl/Slownik_geograficzny/Tom_XIII/122

Garsno – http://dir.icm.edu.pl/pl/Slownik_geograficzny/Tom_II/495

Kępa Oksywska – http://dir.icm.edu.pl/pl/Slownik_geograficzny/Tom_VII/438;

Beleczkowo – http://dir.icm.edu.pl/pl/Slownik_geograficzny/Tom_XV_cz.1/99

Grabowo – http://dir.icm.edu.pl/pl/Slownik_geograficzny/Tom_II/786;

Pytania do źródła:

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):

1. Czym Mściwoj motywował chęć fundacji nowego klasztoru?
2. W jaki sposób władca i jego żona zadbał o bezpieczeństwo ekonomiczne norbertanek?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:

1. Dlaczego w dokumencie podkreślona została zgoda synów Mściwoja na założenie klasztoru?
2. Jakiego rodzaju immunitety gospodarcze zostały udzielone na rzecz mniszek?
3. Na podstawie omawianego źródła wyjaśnij, dlaczego w średniowieczu został zachwiany system regaliów.

Wskazówki:

Regalia to domeny gospodarki zarezerwowane dla władcy, wynikające z zasady, że państwo należy do panującego. Podstawą było regale ziemi, istniały ponadto m.in. regale rybołówstwa, łowieckie, rzeczne, grodowe, czy górnicze.

Literatura pomocnicza:

Historia Pomorza, t. 1 (do roku 1466), cz. 1, red. G. Labuda, Poznań 1969.

Okroy F.K., *Dzieje klasztorów norbertańskich w Żukowie*, Toruń 1951.

Smoliński M., *Latyfundium klasztoru żukowskiego w średniowieczu. Próba periodyzacji dziejów gospodarczych*, w: „*Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Folia 40*.

Studia Historica V” 2007: *Premonstratensi na ziemiach polskich w średniowieczu i epoce nowożytnej*, red. J. Rajman, Kraków 2007, s. 84–97.

Śliwiński B., *Mściwoj I*, w: *Tenże, Poczet książąt gdańskich*, Gdańsk 1997.

Śliwiński B., *Okoliczności fundacji klasztoru norbertanek w Stolpie-Żukowie pod Gdańskiem*, w: „*Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Folia 40. Studia Historica V*” 2007: *Premonstratensi na ziemiach polskich w średniowieczu i epoce nowożytnej*, red. J. Rajman, Kraków 2007, s. 19–35.

Najważniejsze cezury:

W 1212 r. armia chrześcijańska pod wodzą króla Kastylii Alfonsa VIII Szlachetnego odniosła zwycięstwo nad berberskimi Almohadami w bitwie pod Las Navas de Tolosa. Była to jedna z najważniejszych bitew rekonkwisty. Załamanie potęgi muzułmanów na Półwyspie Iberyjskim zakończyło się ostatecznie wyparciem Arabów z Europy Zachodniej. W tym także roku został założony przez świętą Klarę z Asyżu zakon klarysek. Wówczas także wcielona została w życie idea oswobodzenia Ziemi Świętej przez czystość serc dziecięcych. Krucjata dziecięca, których głównymi uczestnikami były francuskie i niemieckie dzieci, zakończyła się dla większości z nich śmiercią głodową lub popadnięciem w arabską niewolę.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Karolina Maciaszek